

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ανάπτυξη του Λόγου

Ενότητα 1: Εισαγωγή στην ανάπτυξη
ικανοτήτων γλωσσικής επικοινωνίας στο παιδί
Εισαγωγή

Δήμητρα Κατή

Σχολή Επιστημών της Αγωγής

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

γ' εξάμηνο

<http://eclass.uoa.gr/courses/ECD106/>

Δήμητρα Κατή

dimkati@ecd.uoa.gr

Περιεχόμενο διαλέξεων:

1. Εισαγωγή στην ανάπτυξη ικανοτήτων γλωσσικής επικοινωνίας στο παιδί
2. Η ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων
3. Η ανάπτυξη επικοινωνιακών ικανοτήτων
4. Γλωσσικές/επικοινωνιακές ικανότητες και εκπαίδευση

1. Εισαγωγή στην ανάπτυξη ικανοτήτων γλωσσικής επικοινωνίας στο παιδί

- Έννοιες απαραίτητες για την περιγραφή της γλωσσικής ανάπτυξης
- Ιστορική ανασκόπηση της σχετικής έρευνας/θεωρίας (πότε και πώς άρχισε η μελέτη της γλώσσας του παιδιού;)
- Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα (θεωρίες της γλωσσικής ανάπτυξης, μέθοδοι μελέτης της)

2. Ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων:

Οι ρίζες της γλώσσας στον πρώτο χρόνο της ζωής και η ανάπτυξή της από το δεύτερο χρόνο και μετά.

- Η προλεκτική περίοδος του πρώτου χρόνου της ζωής
- Ανάπτυξη φωνολογικών ικανοτήτων: αντίληψη ομιλίας και άρθρωση
- Ανάπτυξη ικανοτήτων γραμματικής: γραμματικές κλίσεις (μορφολογία) και σύνταξη
- Ανάπτυξη σημασιολογικών ικανοτήτων: κυρίως το λεξιλόγιο

3. Ανάπτυξη επικοινωνιακών ικανοτήτων:

Χρήση και κατανόηση ποικίλων ειδών λόγου (από τη συνομιλία έως το αφήγημα και το επιστημονικό δοκίμιο) που εκπληρώνουν διαφορετικούς σκοπούς σε διαφορετικές περιστάσεις.

- **Πραγματολογικές ικανότητες:** η κατάλληλη χρήση της γλώσσας ανάλογα με τα φυσικά και γλωσσικά συμφραζόμενα.
- **Κειμενικές ικανότητες:** οικοδόμηση συνομιλιών και κυρίως μονολόγων (εστίαση στα προφορικά αφηγήματα)
- **Κοινωνιογλωσσικές ικανότητες:** η κατάλληλη χρήση της γλώσσας ανάλογα με τα κοινωνικοπολιτισμικά συμφραζόμενα.

4. Γλωσσικές/επικοινωνιακές ικανότητες των παιδιών και εκπαίδευση:

- Ποιοι παράγοντες καθορίζουν τις γλωσσικές-επικοινωνιακές ικανότητες των παιδιών.
- Ποια μπορεί και πρέπει να είναι η συμβολή της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη των παραπάνω ικανοτήτων; Τι ξέρουν ήδη τα παιδιά όταν φτάνουν στο σχολείο και τι χρειάζεται να μάθουν;
- Πώς συντηρούνται ή αλλάζουν οι κοινωνικές ανισότητες μέσα από τον τρόπο που χρησιμοποιείται η γλώσσα στο σχολείο;

Ανάπτυξη γλώσσας στα παιδιά: γιατί τη μελετούμε;

- Πρακτικές συνέπειες
- Θεωρητικές συνέπειες

Πρακτικές συνέπειες

για:

- **Λογοθεραπεία:** απαραίτητο να ξέρουμε πώς αναπτύσσονται τα παιδιά χωρίς προβλήματα για να παρέμβουμε θεραπευτικά σε αυτά με δυσκολίες λόγου.
- **Εκπαίδευση:** απαραίτητο να ξέρουμε τι γνωρίζουν ήδη τα παιδιά και τι όχι όταν φτάνουν στο σχολείο για να καταλήξουμε στο τί πρέπει να προσφέρει το σχολείο.

Θεωρητικές συνέπειες:

- Γλώσσα κομβικό φαινόμενο για την **αναπτυξιακή ψυχολογία** και για τη σύνθεση επιμέρους πεδίων της: δηλ. τη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού
- Έρευνες παιδικής γλώσσας οδήγησαν στις αρχές δεκαετίας '60 σε **νέα αντίληψη για τη μάθηση και την ανάπτυξη** (δηλ. η μάθηση όχι ως παθητική μίμηση αλλά ως ενεργητική οικοδόμηση γνώσης)
- Ανάπτυξη γλώσσας στο παιδί μπορεί να εισφέρει στη **μελέτη της ίδιας της γλώσσας και του νου**

Ευρήματα ερευνών

για την ανάπτυξη της γλώσσας στα παιδιά:

Αντιπροϋούν εν μέρει τις καθημερινές μας αντιλήψεις

- Σημαντικό μέρος της γλώσσας μαθαίνεται νωρίς στην προσχολική ηλικία (κατεξοχήν η σύνταξη και οι γραμματικές κλίσεις)
- Αλλά τα παιδιά δυσκολεύονται να χειριστούν τη γλώσσα σε όλες τις περιστάσεις ακόμη και στο τέλος του δημοτικού σχολείου.

Για να κατανοήσουμε επιστημονικά ευρήματα
για ανάπτυξη γλώσσας,
αναγκαίες ορισμένες διακρίσεις
του επιστημονικού λόγου
(δηλ. όροι ή έννοιες της γλωσσολογίας
για την περιγραφή της γλώσσας)

(διόλου προσιτές
στην καθημερινή μας αντίληψη των πραγμάτων)

Βασική διάκριση:

- Γνώση της γλώσσας = γλωσσική ικανότητα
- Ικανότητες χρήσης της σε ποικίλες περιστάσεις
για ποικίλους σκοπούς = επικοινωνιακή
ικανότητα

Σύγχρονη γλωσσολογία

Λόγος:

Ικανότητα/δραστηριότητα γλωσσικής επικοινωνίας

Γλώσσα: συμβάσεις μιας γλωσσικής κοινότητας (π.χ. τα ελληνικά) – κοινωνικό φαινόμενο αλλά και νοητικό (δηλ. κοινωνικές συμβάσεις ασυνείδητα εγγεγραμμένες στο νου των ομιλητών)

Ομιλία: ατομικό μόνο φαινόμενο, τα χειροπιαστά λόγια κάθε ομιλητή μια συγκεκριμένη στιγμή, υπάρχει μέσα στο χρόνο ή στο χώρο (εάν γραφή)

Γλωσσική επικοινωνία: χρήση μιας γλώσσας προφορικής, γραπτής, νοηματικής σε διάφορες περιστάσεις (π.χ. σε διάφορα κείμενα, σε προφορική συνομιλία με φίλους, σε αγόρευση στο δικαστήριο)

Διπλή άρθρωση: θεμελιακή ιδιομορφία της γλώσσας

- Όχι απλές συσχετίσεις ήχων-εννοιών (όπως στα ιερογλυφικά συστήματα γραφής).
- Αντιθέτως, απειρίοριστος αριθμός προτάσεων με περιορισμένο αριθμό μέσων (όπως στα αλφαβητικά συστήματα γραφής)
- Λόγω διπλής άρθρωσης: οργάνωση σε δύο επίπεδα:
  - α) στοιχεία χωρίς νόημα (φωνήματα)
  - β) στοιχεία με νόημα (λέξεις, προτάσεις....)

Στρωματοποίηση γλώσσας ιεραρχική της οργάνωση

- Τα φωνήματα δεν έχουν από μόνα τους νόημα
(πέρα από εξαιρέσεις όπως το επιφώνημα α!)
- Νόημα παράγεται μόνο από:
  - α) συνδυασμούς φωνημάτων σε λέξεις (παρά)
  - β) συνδυασμούς συνθετικών σε λέξεις
(παρακάλεσα)
  - γ) συνδυασμούς λέξεων σε προτάσεις (τον
παρακάλεσα να φύγει)

Γλωσσική/ές ικανότητα/ες

Γνώση γλώσσας σε διάφορα επίπεδα

Δηλ, με πιο απλά λόγια,

ικανότητα σχηματισμού/κατανόησης

λέξεων και προτάσεων:

- Φωνολογία (ήχοι)
- Μορφολογία (γραμματικές κλίσεις)
- Σύνταξη (συνδυασμοί λέξεων στην πρόταση)
- Σημασιολογία (λεξιλόγιο και νόημα προτάσεων)

Επικοινωνιακή/ές ικανότητα/ες

Χρήση γλώσσας

(δηλαδή λεξιλογίου και γραμματικής)

σε διάφορες περιστάσεις για διάφορους σκοπούς:

π.χ.

- Κειμενικές: συγκρότηση μονάδων λόγου ευρύτερων συνήθως της πρότασης, προφορικών ή γραπτών, με ενιαίο σκοπό και εσωτερική οργάνωση (π.χ. μια αφήγηση ή μια έκθεση)
- Κοινωνιογλωσσικές: συμμόρφωση με κοινωνικοπολιτισμικούς κανόνες επικοινωνίας (π.χ. πληθυντικός ευγένειας και τότε χρειάζεται)
- Πραγματολογικές: π.χ. ικανότητες κρίσης του πότε χρειάζεται ο λόγος μας να γίνει πολύ επεξηγηματικός (π.χ. όταν γράφουμε για άγνωστο κοινό) ή αρκεί μόνο να είναι υπαινικτικός γιατί έχουμε κοινό υπόβαθρο γνώσης με τους άλλους (π.χ. συνομιλία με τη μητέρα μας για ρούχο που φοράμε).

Όροι γλωσσολογίας χρήσιμοι

για περιγραφή παιδικής γλώσσας και προβλημάτων της

Παραδείγματα παιδικών λαθών και περιγραφής τους

- *Ενέσες* = ενέσεις, *Ηρώδα!* = Ηρώδη!, *η δεσποινίδα, γιορταζόμενη* = εορτάζουσα (μορφολογικό)
- *Άλθους* = άθλους, *αρεόσακος* = αερόσακος (φωνολογικό)
- *Δεν έπιασε τίποτα ψάρι* = κανένα ψάρι, *με έφερε ύπνος* = με πήρε ύπνος (σημασιολογικό)
- *Μη να ανοίσετε* = μην ανοίξετε / να μην , *έτρεχε όλο* = όλο έτρεχε, *έρχεται κάθε το μεσημέρι, θα ζητήσω συγνώμη στο Γιώργο (=από), δεν μπορούσες ούτε και να περπατήσεις* (συντακτικό)
- Νεολογισμοί όπως *χειρούργηση, σιγανώνω, πιστολεύω, γρηγορεύω, ποδοσφαιρίζω, μπανίζω (=κάνω μπάνιο)* = πιστή εφαρμογή κανόνων για το σχηματισμό λέξεων

Προβλήματα αφήγησης

Παράδειγμα από οκτάχρονο παιδί:

Να, ήταν ένας και ναι! αρραβωνιάστηκε μία και μια μέρα πήγε μια άλλη σπίτι του, αυτουνού, και ήταν και η άλλη εκεί πέρα. Αυτός δεν την ήξερε. Και ύστερα αυτός πάει, ε, ήταν αυτή σ' ένα ξενοδοχείο. Και πάει αυτός, ντύνεται γυναίκα, γιατί περνούσαν οι θαυμάστριές του εκεί πέρα, ύστερα πηγαίνει εκείνη, ε, εκείνη το καταλαβαίνει ότι είναι άντρας, έρχεται ύστερα ένας άλλος, ε, εκεί πέρα στο ξενοδοχείο, έ του λέει, τη φιλάει, το χέρι του άντρα που ήταν ντυμένος γυναίκα, και, κι ύστερα κατάλαβε ότι είναι τέτοιο, πώς το λένε; ότι είναι άντρας. Του βγαλε την περούκα. Και ύστερα αυτός πήγε, ε, έπεσε κάτω απ' το μπαλκόνι και ήταν εκεί πέρα ένα φορτηγό Πήγε πάνω στο φορτηγό, ύστερα δεν ξέρω τι έγινε, πήγε, έβαλε τα καλοκαιρινά του ρούχα, έπεσε μεσ' στη θάλασσα, 'Υστερα πήγαν να τον βρουνε και η αρραβωνιαστικιά του και η άλλη και, ε, έπεσε και η αρραβωνιαστικιά του μεσ' στη θάλασσα και τέλειωσε.

Προβλήματα αφήγησης =
ανεπαρκείς επικοινωνιακές ικανότητες
και όχι συνήθως γλωσσικές

δηλαδή

Ανεπαρκείς πληροφορίες για να κατανοήσουμε την
αφήγηση του παιδιού στην προηγούμενη σελίδα.

Έλλειψη κατανόησης

όχι κατά βάση πρόβλημα σύνταξης ή λεξιλογίου

αλλά

παροχής αναγκαίων και κατάλληλων πληροφοριών
σε προτάσεις και σωστή σύνθεσή των
προτάσεων στο αφηγηματικό σύνολο

Τι τύπου προβλήματα, πιο συγκεκριμένα;

π.χ.

Ανικανότητα παιδιών να λάβουν υπόψη την οπτική του άλλου, δηλαδή τι χρειάζεται να του πουν για να καταλάβει γεγονότα που δεν έζησε/είδε (η εγωκεντρικότητά τους). Πιο αναλυτικά, κυρίως:

- **Ανωριμότητα νοητική** για να κρίνουν τι χρειάζεται ο άλλος να ακούσει, επιλέγοντας, για παράδειγμα, το κατάλληλο λεξιλόγιο από αυτό που γνωρίζουν ήδη.
- **Ανωριμότητα σύνθεσης προτάσεων και πληροφοριών σε ένα συνεκτικό κείμενο**, όπως να συνειδητοποιήσουν ότι είναι ακατάλληλες εκφράσεις όπως «αυτός», «μία» εάν δεν έχουν προσδιορίσει νωρίτερα σε τι αναφέρονται (σε άλλα πλαίσια οι εκφράσεις αυτές είναι θαυμάσιες αλλά όχι σε όλα)

Προβλήματα **επικοινωνιακά και όχι γλωσσικά**

(σύμφωνα με τους όρους των επιστημών της γλώσσας)

Συμπέρασμα κρίσιμο για εκπαίδευση:

Εάν προβλήματα
προφορικών αφηγήσεων, γραπτών ειθέσεων κλπ.
δεν αφορούν σύνταξη και γραμματικές κλίσεις,
τότε
η εκπαίδευση δεν πρέπει να ρίξει το βάρος της
στη διδασκαλία σύνταξης-μορφολογίας
(όπως κάνει παραδοσιακά στο ελληνικό σχολείο),
αλλά στη συγκρότηση και κατανόηση
ποικίλων κειμένων

Ιστορική ανασκόπηση της έρευνας για την ανάπτυξη της γλώσσας

1. 19^{ος} αιώνας έως 1950:

- Κυρίαρχο ρεύμα σκέψης: **Μελέτη ανάπτυξης του παιδιού** (οντογένεση) όπως και ιστορικής εξέλιξης ανθρώπινου γένους (φυλογένεση) **κρίσιμη για κατανόηση ψυχολογικών φαινομένων** όπως τι είναι νους και σκέψη.
- **Ημερολόγια ανάπτυξης παιδιών** από επιστήμονες (π.χ. Δαρβίνος, Taine 1876, Gvozdev 1911, Stern & Stern 1928, Leopold 1949 κλπ.)

2. Αμερικανική ψυχολογία του παιδιού:

- Στόχος η περιγραφή της ανάπτυξης πολλών παιδιών και η ανάδειξη του μέσου όρου ως πρότυπο του φυσιολογικού (π.χ. Templin 1957 για άρθρωση, McCarthy 1954 για λεξιλόγιο).
- Μια συζητήσιμη όμως αντίληψη γιατί δύσκολος ο ορισμός του φυσιολογικού κατ' αυτόν τον τρόπο, ειδικά στη γλώσσα όπου μεγάλες ατομικές διαφορές

3. Σοβιετική ψυχολογία της νόησης:

- Εστίαση στο ρόλο της γλώσσας στην ανάπτυξη της σκέψης και γενικότερα των νοητικών διεργασιών.
- Κατεξοχήν Vygotski (1934) στο βιβλίο *Σκέψη και Γλώσσα*
- Βλ. επίσης μελέτη διδύμων που δεν μιλούσαν ακόμη στα 5 έτη των Luria & Yudovich (1959).

Σύγχρονη προβληματική
Αναπτυξιακή Ψυχολογία

Καθοριστική ώθηση δόθηκε από:

Θεωρία του Chomsky (1957) για τη γλώσσα
(σημαντική εξέλιξη στην ιστορία της γλωσσολογίας)
επιβάλλει νέα αντίληψη γλώσσας στη γλωσσολογία,
σαφώς διαφορετική από αυτή της καθημερινής ζωής
και των ψυχολόγων

Κριτική του Chomsky (1959)
στο βιβλίο του μπηγαβιοριστή ψυχολόγου
Skinner (1957)
με τίτλο *Λεκτική Συμπεριφορά*,
επιβάλλει νέα αντίληψη για τη μάθηση.

Κρίσιμα στοιχεία της τσομσκιανής θεωρίας

Η γλώσσα συνιστά

καταρχάς,

σύμφωνα με τη σύγχρονη γλωσσολογία γενικότερα:

- Σύστημα συμβάσεων/κανόνων που καθιστούν δυνατή τη γλωσσική επικοινωνία (π.χ. τα ελληνικά με κανόνες όπως ότι υπάρχουν άρθρα, καταλήξεις χρόνου)
- Σύστημα καταχωρημένο στο νου των ομιλητών (όχι συνήθως γραμμένο κάπου, καθώς στις περισσότερες γλώσσες δεν έχουν ακόμη γραφτεί επιστημονικές τους περιγραφές ή γραμματικές). Ανόμη και οι αγράμματοι κατέχουν αυτό το σύστημα, αλλιώς η επικοινωνία σε μια γλώσσα θα ήταν αδύνατη.

Ο Τσόμσκι προσθέτει: Χρήσιμο η γλώσσα να ιδωθεί και ως μαθηματικό σύστημα δηλαδή, μεταξύ άλλων

- Σύστημα **πολύ αφηρημένο** που μπορεί να περιγραφεί **χωρίς αναφορά στο νόημα**. Π.χ. ορισμός ρήματος ως κατηγορία λέξεων όχι με βάση τη σημασία τους (δηλ. ότι συχνά σηματοδοτούν ενέργειες όπως διατείνεται άλλωστε και η σχολική γραμματική) αλλά κατηγορία που ορίζεται μόνο με βάση τους δυνατούς συνδυασμούς της με άλλες κατηγορίες λέξεων.
- Σύστημα **στοιχείων/μονάδων** και **κανόνων** για συνδυασμούς τους. Π.χ. $X + \Psi =$ ρηματική φράση
- **Σύστημα πεπερασμένο**, δηλαδή περιορισμένων στοιχείων (κυρίως συντακτικές κατηγορίες όπως ρήμα και όνομα) και κανόνων (για τους συνδυασμούς τους) **που καθιστά δυνατή όμως τη δημιουργία άπειρων προτάσεων**

Συμπέρασμα
για μάθηση γλώσσας
από θεωρία γλώσσας

- Στόχος κάθε παιδιού: να αποκτήσει γνώση
γλωσσικού συστήματος = γλωσσική ικανότητα =
γνώση συμβάσεων σε διάφορα επίπεδα (φωνολογία,
μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία)
- Η γνώση αυτού του συστήματος του παρέχει
δυνατότητα να δημιουργήσει άπειρο αριθμό
προτάσεων με περιορισμένα μέσα

Μάθηση γλώσσας από το παιδί

= απόκτηση αφηρημένου γλωσσικού συστήματος

και όχι απλώς

ενός αθροίσματος ή καταλόγου λέξεων και προτάσεων,
αλλά ενός «κλειδιού»

(ή συστήματος ή λογισμικού ή μηχανισμού...)
για τη δημιουργία λέξεων και προτάσεων
και φυσικά για την κατανόησή τους

Παραδοσιακά,

Η ιδέα ότι το παιδί χρειάζεται να μάθει ένα σύστημα
πιο αποδεικτό
όσον αφορά δημιουργία προτάσεων
και λιγότερο όσον αφορά το λεξιλόγιο

Αλλά η σύγχρονη γλωσσολογία δείχνει ότι
ακόμη και το λεξιλόγιο (ή λεξικό)
δεν είναι απλώς μια λίστα από λέξεις
αλλά και κανόνες για το σχηματισμό λέξεων
που επιτρέπουν τη δημιουργία νέων λέξεων
και την κατανόηση όσων ακούγονται.

Ακόμη και μάθηση λεξιλογίου συνεπάγεται μάθηση συστήματος (παρότι ο Τσόμσκι δεν αναφέρεται άμεσα σε αυτό)

Λεξιλόγιο όχι απλό άθροισμα λέξεων γιατί

- Βασίζεται εν μέρει σε συστήματα εννοιών, δηλαδή μια οργάνωση των λέξεων με βάση διαφορές και συγγενειές τους ή οικογένειες λέξεων (ή σημασιολογικά πεδία) π.χ. έμβια όντα (ζώα-φυτά....) (σε αντίθεση με γραπτά λεξικά όπου οι έννοιες/λέξεις καταχωρούνται συχνά με βάση τον ήχο τους, δηλ. αλφαβητικά)
- Κανόνες για τη δημιουργία λέξεων (χρησιμοποιούνται συνεχώς από όλους όσους χρειάζονται να επινοήσουν μια λέξη, π.χ. στην επιστήμη, την πολιτική, τη δημοσιογραφία κλπ.). (π.χ. στερητικό α- μπορεί να προστεθεί σε πολλά επίθετα –άπλυτος, αγράμματος, ανιστόρητος

Ακόμη και τα μικρά παιδιά
κατέχουν κάποιους τουλάχιστον από τους κανόνες
για σχηματισμό λέξεων
και τους χρησιμοποιούν

Αυτό αποδεικνύεται από τα «λάθη» τους ή τους
νεολογισμούς τους π.χ.

- *όρατος* (=ορατός από το *αόρατος*)
- *ποδοσφαιρίζω, μπανίζω* (κάνω μπάνιο), *τσιγαρίζω*
(κάνω τσιγάρο), *γρηγορεύω, σιγανώνω*
- *καλία* (=αρετή κατά το *κακία*)
- *σουβλακείο, παγωτείο, ρουχοπωλείο* (κατά το *καφενείο*)

[Τα γλωσσικά λάθη των παιδιών είναι γενικότερα ευφυή]

Σκίνηρο:

καθημερινή και όχι επιστημονική αντίληψη για τη γλώσσα:

Ψυχολόγος Συμπεριφορισμού (μπηχαβιοριστής)

- Γλώσσα = άθροισμα προτάσεων
- Κάθε πρόταση συσχετίζεται με μια περίσταση
- Το παιδί καταγράφει προτάσεις και την περίσταση στην οποία λέγονται
- Ανασύρει αργότερα από τη μνήμη του όταν χρειάζεται τις συσχετίσεις προτάσεων με τις περιστάσεις στις οποίες λέγονται.
- Μάθηση μέσω παρατήρησης, μίμησης, ενίσχυσης και επιβράβευσης εκ μέρους των ενηλίκων
(γενικότερα το ρεύμα του συμπεριφορισμού δεν αναγνωρίζει γνώση γλώσσας καταχωρημένη στο νου κλπ., όπως γενικότερα τα νοητικά φαινόμενα, παρό μόνο συμπεριφορές, στη συγκεκριμένη περίπτωση την ομιλία).

Κριτική Τσόμσκι σε Σκίινερ

Εάν η γλώσσα σύστημα
για δημιουργία άπειρων προτάσεων
όπως διατείνεται η γλωσσολογία,

το παιδί μαθαίνει αυτό το σύστημα
και όχι ένα άθροισμα προτάσεων.
Δεν μιμείται την ομιλία που ακούει,
αλλά την αναλύει ή επεξεργάζεται
για να ανακαλύψει τους κανόνες του συστήματος

Μίμηση ρεαλιστικά αδύνατη γιατί:

- Η γλώσσα μαθαίνεται γρήγορα στα πρώτα χρόνια της ζωής. Αδύνατο να έχει προλάβει να ακούσει το παιδί όλες τις προτάσεις που είναι δυνατόν να ειπωθούν σε μια γλώσσα.
- Η ομιλία που ακούει το παιδί δεν το διευκολύνει γιατί χαρακτηρίζεται από κομπιάσματα και αναδιατυπώσεις.
- Οι γονείς δεν διδάσκουν τη γλώσσα, γιατί πρόκειται για αφηρημένο σύστημα (στοιχείων και κανόνων συνδυασμού τους) που και οι ίδιοι δεν συνειδητοποιούν για να μπορούν να το εξηγήσουν στα παιδιά. Ακόμη κι αν δίδασκαν το σύστημα της γλώσσας (λειτουργούσαν δηλ. σαν γλωσσολόγοι) τα παιδιά δεν θα καταλάβαιναν τίποτε (μαθήματα γλωσσολογίας δύσκολα άλλωστε ακόμη και για φοιτητές-τριες).

Πρώτες εμπειρικές έρευνες της αναπτυξιακής ψυχολογίας ιστορικής σημασίας

Κύριος στόχος:

να αναζητηθεί εάν τα παιδιά μιμούνται ό,τι ακούνε
ή αντιθέτως επεξεργάζονται την ομιλία για να ανακαλύψουν
τις αρχές με βάση τις οποίες παράγεται να τις εφαρμόσουν
για να μιλήσουν (δηλ. αν είχε δίκιο ο Τσόμσκι ή ο Σκίινερ)

Κύριο συμπέρασμα:

Παιδιά δεν μιμούνται αλλά επεξεργάζονται ό,τι ακούνε.

Ανακαλύπτουν κανόνες και τους εφαρμόζουν
δημιουργώντας μερικές φορές πρωτότυπες εκφράσεις

Berko (1958): πειραματική έρευνα

Αιόμη και δίχρονα παιδιά

σχηματίζουν τον πληθυντικό ουσιαστικών

με βάση κανόνες

Απόδειξη: Παρέχουν τη σωστή κατάληξη

σε επινοημένες λέξεις

(τις οποίες δεν είναι δυνατόν

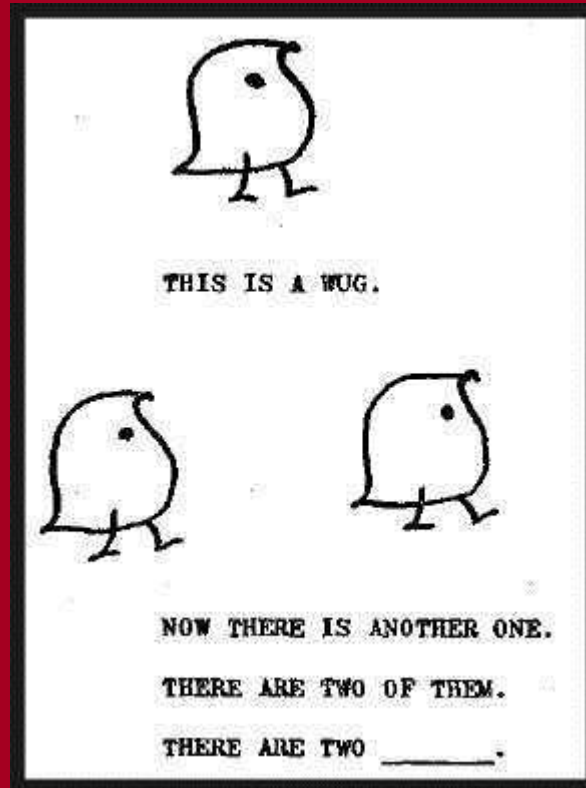
να έχουν ακούσει και συνεπώς μιμηθεί)

Π.χ. από αγγλική: *1 bik – 2 biks*

π.χ. από ελληνική: *1 μαλό – 2 μαλά,*

1 κιλή – 2 κιλιές

Η δοκιμασία (ή τεστ) wug της Berko

Ervin 1963: πειραματική έρευνα

τα παιδιά δυσκολεύονται
να αναπαράγουν αυτολεξεί προτάσεις
που έχουν μόλις ακούσει
ακόμη κι αν αυτό τους ζητηθεί ευθέως

(όπως και οι ενήλικες άλλωστε, όπως αποδεικνύεται στη
δυσκολία απόλυτα πιστής απομαγνητοφώνησης προφορικών
προτάσεων και κειμένων)

Αντί να αναπαράγουν ό,τι ακούνε, το παραφράζουν, π.χ. ως
εξής:

- *Το κορίτσι που ανέβηκε στο δέντρο, έπεσε*
→ *Το κορίτσι ανέβηκε στο δέντρο και έπεσε*
- *Ο Γιάννης έφαγε το φαγητό*
→ *το έφαγε το φαγητό ο Γιάννης*

Λάθη ή παραδρομές των παιδιών στο φυσικό λόγο τους

Miller 1963:

goed (=went), breaked (=broke) mouses (=mice)

Αντίστοιχα στα ελληνικά:

έξερε, έθελε, ήπρεπε, ήφερε
πολλοί κόσμοι,

κλάβει =κλαίει (από το κλάψει κατ' αναλογία με το ανάβει-
ανάψει),

φωνήεντο (από φωνήεντα)

Συμπέρασμα

η καλύτερη απόδειξη προχωρημένων γνώσεων
για τη γραμματική (μορφολογία στην προκειμένη περίπτωση)

= λάθη δείχνουν γνώση γλωσσικών κανόνων

και δεν είναι δείγματα ανωριμότητας

Cazden 1968:

Μελέτη φυσικών συνομιλιών μεταξύ γονιών-παιδιών:

Οι γονείς δεν διορθώνουν

τα γραμματικά λάθη των παιδιών,

παρεμβαίνουν μόνο για να διδάξουν λεξιλόγιο

(π.χ. αυτό το λένε ζυγαριά όχι ρολόι)

και σωστούς τρόπους ομιλίας

(π.χ. - *Τι λέμε; «Ευχαριστώ»*)

McNeill 1966:

Επιπλέον, τα παιδιά αρνούνται πεισματικά τις διορθώσεις

που επιχειρούν σπάνια οι επιστήμονες

π.χ. διόρθωση του δώνω (έναντι του δίνω) σε κάποιες ηλικίες

Επομένως,
Κρίσιμο θεωρητικό ερώτημα:

Πώς καταφέρνουν τα παιδιά
να αποκτήσουν γνώση μιας γλώσσας
ώστε να τη χρησιμοποιούν σε ποικίλες περιστάσεις;

Ποικίλες απαντήσεις
με άλλα λόγια
θεωρίες της γλωσσικής ανάπτυξης

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη [εδώ](#).

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Δήμητρα Κατή
2015. Δήμητρα Κατή. «Ανάπτυξη του Λόγου. Ενότητα 1: Εισαγωγή στην ανάπτυξη
ικανοτήτων γλωσσικής επικοινωνίας στο παιδί. Εισαγωγή» Έκδοση: 1.0. Αθήνα
2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://opencourses.uoa.gr/courses/ECD4>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασπειρή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1: Λεβ Βιγκότσκι. Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lev_Vygotsky_1896-1934.jpg.

Εικόνα 2: Νόαμ Τσόμσκι. Creative Commons Attribution-Share Alike 2.0 Generic.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Noam_Chomsky_2.jpg.

Εικόνα 3: Μπ. Φ. Σκίνερ. Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:B.F._Skinner_at_Harvard_circa_1950.jpg.

Εικόνα 4: Το τεστ wug της Berko.

<http://www.pbs.org/wgbh/nova/blogs/secretlife/blogposts/the-language-of-science>.

Copyrighted.